

ARTYKUŁY RECENZYJNE/RECENZJE I PRZEGLĄDY PIŚMIENNICTWA

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY 2023 z. 2
PL ISSN 0033-202X

Biblioteki mobilne w Polsce i Europie. Teksty: Przemysław Pawlak, Paulina Skrzypczak. Gostyń 2022. Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Gostyniu. ISBN 978-83-954043-6-8.

Dożyliśmy ciekawych czasów. Biblioteki przybliżyły się do nas na wyciągnięcie ręki. Nie ruszając się z domu, możemy przeglądać katalogi bibliotek z całego świata, zamawiać książki z miejscowej biblioteki, ale właściwie z całego kraju, i potencjalnie z całego świata. Co prawda rzadko jeszcze możemy skorzystać z usługi dostarczenia książek poprzez przesyłkę kurierską pod próg domu, ale jeżeli książka jest dostępna w formie elektronicznej, to możemy sobie „darować” poprzednie czynności i spełniwszy wymogi formalne (rejestracja, ewentualnie opłata), możemy skorzystać z tej książki na którejś z platform elektronicznych. Z drugiej strony, paradoksalnie, droga do biblioteki, zwłaszcza publicznej, w czasie i w przestrzeni wydłuża się. W reakcji na zachodzące zmiany technologiczne, na bieżące wydarzenia polityczne, w szczególności na wojnę na Ukrainie, drożyznę, biblioteki coraz częściej biorą kurs na oszczędzanie, zmuszone do tego przeważnie przez organizatorów. Alternatywą, w razie braku reakcji ze strony biblioteki, mogłoby być zamknięcie biblioteki, a w najlepszym razie likwidacja jednej z filii, albo ograniczenie czasu otwarcia placówki. Szpitala „produkującego” długi nikt nie zamknie, ale lecznicę dusz, czyli bibliotekę – owszem. W najlepszym razie niepokorny dyrektor zostanie zastąpiony pokornym. W praktyce oznacza to, że przy znacznej powierzchni terytorialnej danej miejscowości (gminy, powiatu), do tego niewielkim zagęszczeniu ludności, dostęp do biblioteki jest *de facto* bardzo utrudniony, zwłaszcza dla osób starszych, z niepełnosprawnościami, ale nawet czytelników cieszących się dobrym zdrowiem, nieposiadających jednak własnego samochodu lub innego środka lokomocji, zmuszonych do korzystania z coraz rzadziej kursującego transportu publicznego. Tak było, co zrozumiałe, na początku kształtowania się bibliotekarstwa publicznego. Czy tak ma być również dzisiaj? Organizatorzy bibliotek od zarania starali się przeciwdziałać tym niekorzystnym zjawiskom, a przynajmniej minimalizować podobne niedogodności, np.

poprzez biblioteki ruchome i wędrownie, komplety literatury, najczęściej pięknej, dostarczane do tych miejscowości, gdzie nie było stałej biblioteki. Inną formą rekompensującą deficyt obsługi bibliotecznej na danym terenie były biblioteki objazdowe, na czterech lub dwóch kółkach, czasami na łodziach, na szynach, napędzane siłą pary wodnej, elektryczności, ropy naftowej, czasami rąk i nóg, wysyłane do siół, osiedli itd¹.

Początki bibliotek ruchomych w Polsce sięgają okresu zaborów. Z tej formy upowszechniania czytelnictwa korzystało m.in. Towarzystwo Czytelników Ludowych i inne towarzystwa kulturalno-oświatowe. Tradycja ta była kontynuowana i rozwijana również przez inne instytucje pełniące przewodnią rolę w tworzeniu i prowadzeniu bibliotek oświatowych (Polska Macierz Szkolna; Towarzystwo Szkoły Ludowej; Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego i inne). Po II wojnie światowej wydawało się, że biblioteki objazdowe straciły rację bytu, po uchwaleniu Dekretu o bibliotekach (1946), pierwszej polskiej ustawy o bibliotekach, która stworzyła solidne ramy organizacyjne, prawne, a przede wszystkim finansowe pod tworzenie stałych bibliotek. Tak rzeczywiście było, wyjąwszy indywidualne przypadki wykorzystywania bibliobusów w Warszawie w latach 60. XX w.². W 1980 r. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Siedlcach, chcąc przeciwdziałać wykluczeniu czytelnictwu, uruchomiła bibliobus, który – przynajmniej w założeniu – obsługiwał całe ówczesne województwo siedleckie³. Najdłużej, jak się wydaje, funkcjonował, z przerwami co prawda, ale już od lat 60. XX w. bibliobus w Olsztynie⁴.

Dziś, w pierwszym ćwierćwieczu XXI w., zaczyna się powoli powracać do idei biblioteki ruchomej (mobilnej), w szczególności bibliobusu, czego powodów należałoby się doszukiwać, oprócz już wskazanych, w chęci, dążeniu do zrjonalizowania w sensie organizacyjnym i finansowym miejskiej (gminnej) sieci bibliotecznej. O jednej z wielu inicjatyw tego rodzaju w wymiarze globalnym, a jednej z nielicznych niestety jeszcze w Polsce, chcielibyśmy donieść, wykorzystując ku temu broszurę pt. „Biblioteki mobilne w Polsce i Europie”, opracowaną przez parę autorską z Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Gostyniu: dyrektora Biblioteki Przemysława Pawlaka i bibliotekarza – Paulinę Skrzypczak. Broszura, wydana w formacie A4, licząca 34 strony jest bardzo bogato ilustrowana, co dość istotne

¹ Zob. Podręczny słownik bibliotekarza. Oprac. G. Czapnik, Z. Gruszka przy współpr. H. Tadeusiewicz. Warszawa 2011, s. 31, 39 – autorzy haseł używają terminu biblioteka objazdowa i bibliobus, z odsyłaczem do biblioteki ruchomej.

² Biblioteka przychodzi do człowieka [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: <https://ekartkaszwarszawy.pl/kartka/biblioteka-przychodzi-czlowieka/>; Biblioteki na peryferiach [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: <https://www.cda.pl/video/5907938fa>.

³ K. Paczuska: Bibliobus w woj. siedleckim. Siedlce 1981 Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Siedlcach [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: http://biblsokol.home.pl/j/Archiwum/Bibliobus_w_woj_siedleckim.pdf.

⁴ W olsztyńskiej bibliotece na kółkach [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: <https://www.transport-publiczny.pl/wiadomosci/o-olsztyńskiej-bibliotece-na-kolkach-48898.html>.

w tym przypadku, ale przede wszystkim zawiera opis inicjatywy uruchomienia przez gostyńską bibliotekę bibliobusu. Nie jest to wprawdzie, jak twierdzi P. Pawlak, pierwsze tego typu opracowanie w Polsce. Pierwszym był siermieźny pod względem edytorskim, na miarę czasów, w których został wydany, ale bardzo fachowo przygotowany, informator o bibliobusach w województwie siedleckim⁵. Zgodzić się należy z P. Pawlakiem, że bibliobus w Polsce to rzadkość, chyba jednak przesadne jest określenie Polski jako „bibliobusowej pustyni”. Także kolejny argument, że brakuje u nas, czyli w środowisku bibliotekarskim [Z.G.] o tym zjawisku dostatecznej wiedzy, odpowiada wtedy tylko prawdzie, jeżeli ją mierzyć liczbą publikacji na ten temat. Przykładowo Biblioteka Narodowa wykazuje 23 publikacje o bibliobusach, z tego większość mocno „leciwych”, wydrukowanych ponad 50 lat temu⁶. Jeśli wierzyć Polskiej Bibliografii Bibliologicznej za lata 1995-2015, to nie ukazała się w tym okresie w Polsce ani jedna publikacja traktująca o bibliobusach⁷. Nie jest też w pełni wiarygodnym źródłem wiedzy w tym względzie Bibliografia Analityczna Bibliografii i Informacji Naukowej, odnotowująca tylko dwie publikacje o bibliobusach⁸. Częściowy kłam temu zadają jednak dwie publikacje: Danuty Sieradzkiej o bibliotekach ruchomych okresu międzywojennego⁹ oraz Małgorzaty Fedorowicz-Kruszewskiej o historii i współczesnej działalności bibliotek ruchomych¹⁰. Nawiasem mówiąc, o tej drugiej publikacji P. Pawlak wspomina, dodając do tego kilka niemieckich publikacji o bibliobusach¹¹. O bibliobusie powstał nawet film dokumentalny w 1962 r.¹²

⁵ Bibliobus w woj. siedleckim ...

⁶ Bibliobus [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: https://katalogi.bn.org.pl/discovery/search?query=any,contains,bibliobus&tab=LibraryCatalog&vid=48OMNIS_NLOP:48OMNIS_NLOP&lang=pl&offset=0.

⁷ Bibliobus [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/mak-www.exe?BM=12&IZ=s%B3owo_w_tyt.

⁸ Bibliobus [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w World Wide Web: <http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=15&IM=06&TX=bibliobus&OT=szukaj&WI=AbBALANCINGbACT>. Warto przypomnieć specjalny ze numer Zeszytów Przekładów z 1963 r. poświęcony bibliobusom za granicą – zob. *Bibliobus w służbie bibliotecznej*. Warszawa 1963.

⁹ D. Sieradzka Katowice Biblioteki ruchome okresu międzywojennego w Polsce (rozważania wstępne). W: E. Gondek, I. Socha, B. Pytlos (red.), *Przestrzenie kultury i literatury. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Krystynie Heskiej-Kwaśniewicz na pięćdziesięciolecie pracy naukowej i dydaktycznej* (s. 346-367). [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: <https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/3199/1/>.

¹⁰ M. Fedorowicz-Kruszewska: Małe satelity na kółkach, czyli o historii współczesnej działalności bibliotek ruchomych [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: <https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/1352/TSB.2012.020%2cFedorowicz-Kruszewska.pdf?sequence=1> Toruńskie Studia Bibliologiczne. Zob. też W. Dąbrowska: Punkty biblioteczne czy bibliobusy. „Bibliotekarz” 1960 nr 5, s. 154-155.

¹¹ M. Weyh: *Fahrbibliotheken in Deutschland 2019. Ein Blick auf die Gesamtsituation basierend auf der Fahrbibliotheksumfrage im Rahmen der Deutschen Bibliotheksstatistik 2019*, lipiec 2020 [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: https://www.fahrbibliothek.de/wp-content/uploads/2020/07/DBS2019_Fbweb.pptx.

¹² BIBLIOBUS. Film dokumentalny. Produkcja: Polska. Rok produkcji: 1962. Czarno-biały, 35 i 16 mm, 312 m, 11 min. Reportaż z trasy bibliobusu, który krąży po wioskach. Produkcja Wytwórnia Filmów Dokumentalnych <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=426588>.

Nie należy zapominać o Internecie, w którym hasło „bibliobus” wyświetla się 1 720 000 razy (stan 20.03.2023), w tym 24 100 to teksty. Wiele z polskich publikacji dotyczy gostyńskiego bibliobusa. I słusznie, trzeba się reklamować. P. Pawlak, pamiętając o tym, przedstawił 4 października 2022 r. podczas seminarium Biblioteki Narodowej referat na temat swojej biblioteki¹³.

Przemysław Pawlak zauważył szkodliwe mity pokutujące w Polsce na temat bibliobusów, z którymi rozprawił się na stronach 24-27, o czym wspomniemy jeszcze w dalszej części recenzji. Faktem jednak jest, że gostyńska biblioteka pod jego wodzą nie tylko uruchomiła bibliobus, ale powołała do życia Ogólnopolskie Forum Bibliotek Mobilnych¹⁴. Co jednak wyjątkowo cenne, a co podkreśla autor we wstępie do broszury, udało im się zainteresować tematem instytucje państwa polskiego odpowiedzialne za rozwój czytelnictwa, nawiązać kontakty zagraniczne oraz rozpocząć badania nad skutecznością bibliobusów. O nich właśnie traktuje ta broszura, o dość osobliwej kompozycji. Zaczyna ją raport efektywności bibliobusu w pierwszym roku funkcjonowania, uzupełniony zestawieniami tabelarycznymi. W rozdziale drugim, analizuje działalność bibliobusów od lipca 2020 do grudnia 2021 r., następnie porównuje efektywność bibliobusu w sezonach 2020/2021 i 2021/2022, kończąc wątek polski na omówieniu projektów czytelniczych realizowanych przy wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN). Drugą, mniejszą część broszury, wypełnia wątek niemiecki. Najpierw, bazując na niemieckich doświadczeniach, P. Pawlak rozprawia się z polskimi mitami na temat bibliobusów, następnie krótko opisuje swój udział w Międzynarodowym Kongresie Bibliotek Mobilnych w Hanowerze (2019). Dzięki rozbudowanej części analitycznej autorzy ułatwili niewątpliwie recenzentowi pracę, z drugiej strony jednak, wskutek takiej a nie innej kompozycji, zmusili go do przedzierania się przez stronicę broszury do „wyłuskiwania” danych, do wyciągania wniosków, ale przede wszystkim do poszukiwania odpowiedzi na pytania, na które autorzy albo nie odpowiedzieli, albo też nie dali wyczerpującej, klarownej odpowiedzi. Chodzi o zasadniczą kwestię, dlaczego uruchomiono bibliobus w Gostyniu. Zanim spróbujemy odpowiedzieć na to pytanie, przedstawimy oraz omówimy treść tej publikacji, dostępnej także w Internecie, w wersji elektronicznej¹⁵, przytoczymy kilka

¹³ Seminarium Biblioteki Narodowej 4 października 2022. <https://www.bn.org.pl/aktualnosci/4713-otwarte-seminarium-biblioteki-narodowej---kolejna-edycja.html>; Izabela Koryś Nowe formy dostępności bibliotek: książkomaty, wrzutnie, aplikacje, bibliobusy <https://bn.org.pl/aktualnosci/4714-nowe-formy-dostepnosci-bibliotek%3A-ksiazkomaty%2C-wrzutnie%2C-aplikacje%2C-bibliobusy.html>.

¹⁴ Ogólnopolskie Forum Bibliotek Mobilnych [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: http://bibliobus.gostyn.pl/?page_id=41.

¹⁵ Biblioteki mobilne w Polsce i Europie. Teksty: P. Pawlak, P. Skrzypczak. Gostyń 2022. Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Gostyniu https://drive.google.com/file/d/1fLO7hV9FKfEdsiuG5_5aqxs-0SOJ2A9p0/view.

zdań o Gostyniu i okolicy, które, jak sądzimy, pozwolą nam wyjaśnić, dlaczego właśnie w Gostyniu pojawił się bibliobus.

GOSTYŃ

Gostyń jest miejscowością liczącą w 2021 r. nieco ponad 20 tysięcy mieszkańców. Gmina Gostyń liczy blisko 38 tys. mieszkańców. Gostyń to miasto z historią sięgającą końca XIII w., położone ok. 60 km na południe od Poznania, o powierzchni ok. 11 km², dość gęsto zaludnione (1812 osób na km²), o mieszanym profilu gospodarczym, rolniczo-przemysłowym¹⁶. Na terenie Gostynia funkcjonuje siedem szkół: pięć podstawowych i dwie ponadpodstawowe, oraz jeden dom kultury. 15% mieszkańców Gostynia ma wykształcenie wyższe, 12% – średnie. Na 1000 mieszkańców pracuje ok. 406 osób, a bezrobocie rejestrowane wyniosło w 2021 r. ok. 5,2%¹⁷. Podajmy, co nie jest bez znaczenia, że Gostyń leży u zbiegu ważnych szlaków komunikacyjnych: drogi krajowej nr 12 oraz drogi wojewódzkiej nr 434. Niestety, w 2012 r. Gostyń został odłączony od sieci kolejowej¹⁸

BIBLIOTEKI W GOSTYNIU

Co zatem zdecydowało o uruchomieniu bibliobusu w gostyńskiej sieci bibliotecznej? Autorzy broszury nie tłumaczą tego wprost, eksponując korzyści, które odniosła biblioteka już po pojawieniu się bibliobusu. Jak sądzimy bezpośredniego wytłumaczenia należy szukać w statystyce bibliotecznej, która może, choć nie musi, ujawniać źródło niewielkiego zainteresowania biblioteką. W liczbach bezwzględnych gostyńska biblioteka publiczna jest niewielką placówką. W latach 2016-2019 księgozbiór biblioteki wynosił ok. 66 tys. woluminów, średnia liczba zarejestrowanych w tym okresie czytelników zbliżała się do 4 tys., a średnia liczba wypożyczeń kształtowała się na poziomie rocznym ok. 77 tys. W omawianym okresie biblioteka posiadała dwie placówki, centralę i filię, i zatrudniała

¹⁶ Zob. W. Łęcki: Gostyń. Poznań 1997.

¹⁷ Gostyń w liczbach (mapy, nieruchomości, GUS, noclegi, szkoły, regon, atrakcje, kody pocztowe, wypadki drogowe, bezrobocie) [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: <https://www.polskawliczbach.pl/Gostyn>

¹⁸ Czy Gostyń odzyska połączenie kolejowe? [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: <https://www.rynek-kolejowy.pl/mobile/czy-gostyn-odzyska-polaczenie-kolejowe-107269.html> – Uruchomienie linii kolejowej w kierunku Leszna, a dalej do Poznania powoli staje się faktem. 29.01.2023 w Wielkopolskim Urzędzie Wojewódzkim w Poznaniu, podpisano w tej sprawie umowę. PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. podpisały z Urzędem Marszałkowskim Województwa Wielkopolskiego pięć umów na projekty z Rządowego Programu Uzupełniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej Kolej Plus do 2029 r. Inwestycje szacowane są na ok. 2,2 mld zł. Jeden z podpisanych dziś dokumentów dotyczy rewitalizacji linii kolejowej Gostyń-Kąkolewo, w formule zaprojektuj-wybuduj. A to oznacza historyczny moment powrotu pociągów pasażerskich do Gostynia [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: https://gostyn24.pl/pl/682_nie-przegap/58792_to-jest-historyczny-moment-po-ponad-10-latach-z-gostynia-znow-bedzie-mozna.html.

14 bibliotekarzy¹⁹. Jak się wydaje, biblioteka i jej organizator nie mogli być zadowoleni z efektów działalności placówki, mierzonej w liczbach względnych, a zwłaszcza z zasięgu czytelnictwa (ok. 20% ogółu ludności) oraz liczby książek przypadających na 1000 mieszkańców (4237 w 2019 r.). Lepiej wyglądała w tym roku natomiast skala wypożyczeń – 18,4 wypożyczeń na jednego czytelnika i 3,6 wypożyczeń na mieszkańca²⁰. Z uwagi na fakt, że MiGBP Gostyń pełni również funkcję biblioteki powiatowej, warto zwrócić uwagę, choćby w tabelarycznej formie, na stan sieci powiatowej w roku 2019, czyli w roku poprzedzającym uruchomienie bibliobusu – zob. tabela 1.

Tabela 1. Stan sieci MiGBP Gostyń

Ludność	Wartości bezwzględne					Wartości względne		
	Filie	Księgozbiór	Czytelnicy	Wypożyczenia	Pracownicy	Książki na 1000 mieszkańców	Czytelnicy na 1000 mieszkańców	Wypożyczenia na 1 czytelnika
75910	12	335483	10141	212019	39	4419,6	134	20,7

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

Jak sądzimy na tym polu gostyńska biblioteka miała coś do zrobienia, zważywszy na niski stosunkowo zasięg czytelnictwa oraz niską liczbę wypożyczeń na mieszkańca, zwłaszcza jeśli dodamy do tego znaczne rozproszenie terytorialne ludności w powiecie gostyńskim (92/94 osób na km²).

RAPORT

Szczególną wartością broszury są analizy statystyczne, obrazujące zmiany w działalności biblioteki. Okoliczności startu bibliobusa nie były optymistyczne. Początek i pierwsze miesiące funkcjonowania upłynęły pod znakiem pandemii COVID-19, co siłą rzeczy musiało oddziaływać negatywnie na siłę przyciągania bibliobusa wobec obowiązujących restrykcji medycznych, ograniczających dostęp do biblioteki dla osób zakażonych lub przebywających na kwarantannie. Pomimo tego bibliobus spotkał się z dobrym przyjęciem. Potwierdzają to wyniki analizy. Należy jednak za-

¹⁹ Biblioteki publiczne [online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> Biblioteki publiczne wskaźniki[online] [dostęp: 25.03.2023]. Dostępny w WWW: <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>.

²⁰ Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Gostyń. Sprawozdanie biblioteki 2020, 2021.

łować, że jako podstawę przyjęto do analizy zamiast roku kalendarzowego, rok funkcjonowania bibliobusa (VII 2020 – VII 2021), od jego wyjazdu na drogi Gostynia i okolic. Na tej podstawie widać wprawdzie przyrost liczby czytelników i wypożyczeń, także w następnym roku (VII 2021 – VII 2022), ale trudno porównywać te dane ze wskaźnikami podanymi w sprawozdawczym roku kalendarzowym. Realna wartość statystyki byłaby widoczna, gdyby dane z okresu VII-2020 – VII 2021 zostały porównane z rokiem poprzedzającym (VII 2019 – VII 2020), a jeszcze lepiej, gdyby to był rok 2018/2019, zważywszy na to, że bibliobus ruszył w trasę w trakcie pandemii. Tak naprawdę wymierną ocenę statystyczną bibliobusa może dać zestawienie wyników w pełnym roku kalendarzowym, tzn. roku 2021 z rokiem 2019.

Wartością dodaną gostyńskiej mobilnej biblioteki jest większy zasięg terytorialny w stosunku do stanu poprzedniego. Bibliobus obsługuje 21 miejscowości oraz dwa osiedla peryferyjne. Na podstawie analiz przyjęto, że bibliobus odwiedza każdy z wyznaczonych przystanków raz w tygodniu, zatrzymując się na ok. 1-2 godziny według wcześniej ustalonego harmonogramu, niestety, często w godzinach wczesnopopołudniowych. To może stanowić niedogodność dla tych czytelników, którzy w tym czasie pracują, ale też nie da się pogodzić mobilności indywidualnej, czytelniczej z mobilnością biblioteki. Na zamieszczonych w broszurze fotografiach widzimy uśmiechnięte twarze czytelników; próżno też szukać ewentualnych niezadowolonych w Internecie. Dowodem powodzenia, a może i sukcesu gostyńskiego bibliobusa, choć na „odtrąbienie” pełnego sukcesu warto byłoby jeszcze poczekać choćby rok, są pozytywne echa w mediach lokalnych i regionalnych, potwierdzające akceptację społeczności Gostynia dla bibliobusa²¹.

Niestety, broszura nie podaje charakterystyki technicznej bibliobusa. Na podstawie fotografii można stwierdzić, że nie jest to klasyczna mobilna biblioteka na kółkach, a raczej bus z książkami i mediami, udostępnianymi w tradycyjny sposób z uwagi na niewielką powierzchnię użytkową. Bibliobus jest nie tylko dostawcą mediów, ale również pretekstem do prowadzenia zajęć kulturalno-oświatowych, na co biblioteka otrzymała środki finansowe z MKiDN.

Uzupełnieniem sylwetki gostyńskiego bibliobusa jest rozdział poświęcony bibliotekom mobilnym w Niemczech. Całkiem słusznie Gostyń wybrał ten właśnie kraj, który obok Skandynawii przoduje nie tylko w Europie, ale nawet na świecie w tej formie obsługi bibliotecznej. Na podstawie analizy ok. 100 niemieckich bibliotek mobilnych, autorzy opracowania skłaniają się ku temu, że warunkiem sukcesu bibliobusa jest jego

²¹ Biblioteka w mediach http://bibliobus.gostyn.pl/?page_id=284.

duży zasięg terytorialny, obsługa małych miejscowości oraz duża liczba przystanków. Trudno się zgodzić z twierdzeniem, że pomimo najgęstszej sieci bibliotek stacjonarnych, Polska osiąga najsłabsze wyniki czytelnicze na kontynencie europejskim, na co nie podano jakichkolwiek dowodów. Zgadza się natomiast, że bibliobus to rozwiązanie, które warto zastosować w Polsce, zwłaszcza w gminach wiejskich i miejskich. Nieprzekonanych dyrektor gostyńskiej biblioteki P. Pawlak przekonuje relacją z Międzynarodowego kongresu Bibliotek mobilnych w Hanowerze, którego był uczestnikiem.

ZAKOŃCZENIE

Cieszymy się oczywiście z wydania broszury o gostyńskim bibliobusie, jeszcze bardziej z uruchomienia samego bibliobusu. Dzięki broszurze mogliśmy się dowiedzieć o efektach funkcjonowania bibliobusu, trochę mniej o problemach. Autorzy zachęcają inne biblioteki, aby przynajmniej rozważyły włączenie bibliobusu do własnej sieci bibliotecznej. Starają się, bazując na wynikach swojej rozległej analizy oraz zebranych niemieckich doświadczeniach, obalić mity organizacyjne, hamujące rozwój bibliobusów w Polsce, że jakoby sprawdzają się tylko w dużych miastach, że kursują wyłącznie na dużych odległościach, że jeżdżą głównie do szkół. Tak jest w Niemczech, tak jednak wcale nie musi być w Polsce, zważywszy na szereg różnic pomiędzy polską a niemiecką siecią bibliotek publicznych.

Jak sądzimy w przekonaniu jeszcze nieprzekonanych pomogłaby bardziej szczegółowa charakterystyka techniczna bibliobusu oraz choćby ogólna informacja o kompletach książek i mediów zabieranych w trasę, tak jak to uczynili przed 40 laty bibliotekarze siedlecki²². Pomysłem godnym naśladowania jest również zawarty w siedleckim informatorze rozdział pt. „Bibliobus w opinii czytelników”, co w dzisiejszych czasach nie powinno stanowić większego problemu. Czekamy zatem na drugie, uzupełnione wydanie broszury z podobnymi informacjami. Nade wszystko życzymy gostyńskiemu bibliobusowi szerokiej drogi, nowych i stałych czytelników oraz dalszej życzliwości władz lokalnych dla tej inicjatywy. Bibliobus nie zastąpi oczywiście stałej biblioteki, lecz może ją uzupełniać. Podpisujemy się obiema rękami pod wnioskami P. Pawlaka płynącymi z dotychczasowego funkcjonowania bibliobusu, w szczególności, że jest to rozwiązanie lepsze, aniżeli „książka na telefon”, że bibliobus jest szczególnie oczekiwany, tam, gdzie nie ma stałej biblioteki i gdzie trudno do niej dojechać, że bibliobus daje bliższy kontakt z czytelnikiem. Dodamy do tego ogólniejszą konstatację: bibliobus może być, jeżeli nie „kołem za-

²² K. Paczuska: *Bibliobus w woj. siedleckim*.....

machowym”, to na pewno szansą na rozwój czytelnictwa w wielu polskich gminach.

Zdzisław Gębołyś
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy Wydział Filozofii
e-mail: zdzislaw.gebolys@ukw.edu.pl
ORCID 0000-0001-6322-478X

Tekst wpłynął do Redakcji 25 marca 2023 r.